№ 13 ԹԻՀՐԱՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 10

1896

ԹԻՀՐԱՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 10 № 13

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾԱՆԱԹԱԹԵՐԹ

Հրատարակւում է ամեն չորեքշաբթի օրերը

Տարեկան գինն է Թէհրանում 12 ղռն. վեցամսեան 6 ղ. Պարսկաստանի օտար քաղաքները 15 ղ. վեցամսեան 8 ղ. Ռուսաստան 3 րուբլի. վեցամսեան 2 րուբլի. Օտար երկիրները 8 ֆրանք. վեցամսեան 5 ֆրանք: Հասցէ՝ Teheran Rédaction ASTCH-AREVELIAN

«ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆԻ» Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր բացի կիրակի եւ տօն օրերն:

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով. խրաքանչիւր բառին 1 շահի:

ԲԱՑՒԵԼ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԾԱՆԱԹԱԹԵՐԹԻ 1896 Թ.

Ա. Տ. „ԱՍՏՂ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ“ Ա. Տ.

Բաժանորդագինն է Թէհրանում տարեկան 12 ղռան վեցամսեայ 6 ղ. Պարսկաստանի օտար քաղաքները 15 ղռան, վեցամսեայ 8 ղռան: Ռուսաստան տարեկան 3 րուբլի վեցամսեայ 2 ր. Օտար երկիրներ 8 ֆրանկ վեցամսեայ 5 Ֆ. Թէհրանում ձեռքով ծախուածները հատը 6 շահի: բաժանորդագինը կանխիկ է:

Բաժանորդագրութեան համար դիմել ուղղակի խմբագրութեան:

Ա Զ Գ

Նամակներ և թղթակցութիւններ ուղղել հետեւեալ հասցէին:

Խմբագրութիւն Աստղ-Արեւելեանի՝ Redaction du journal Astgh-Arevelian

Խնդրում ենք այն ամեն պարոններից, որոնք գործ ունին խմբագրութեանս հետ, իրենց նամակները ուղղակի խմբագրութեանս հասցէին ուղղեն և ոչ թէ մասնաւոր անձանց:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միայն Իտալացոց պարտութիւնը ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ազգերի գոյութեան պայմաններից մէկը. Խոստանալ եւ կատարել. Նամակներ Դավրէժից. Նամակ Համադանից. Նամակ խմբագրութեան Թէհրան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ի՞նչ գաղտնիք կայ. Յայտարարութիւններ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ Մատեկայի աշխարհում. Մի քանի խօսք կանանց մասին:

ՄԻԱՅՆ ԻՏԱԼԱՑՈՑ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սեպտ. 6-ի թւակիր The Weekly Times (անգլիական թերթը) իւր առաջնորդողում այսպէս է ասում «Այս շաբաթ էլ անցաւ առանց որեւէ ներքին դէպքերի. իսկ արտաքին դէպք կամ արկածն է միայն, Իտալացոց Աֆրիկայում կրած պարտութիւնը, որ շփոթեցրել է ընդհանրութեան մտքերը»: Այս առելուց յետոյ տալիս է նաև հետեւեալ լուրերը. Չաքա Գիաւուր և Բիթլիզի սահմաններում, Քիւրդերը 15 հայ ընտանիքներ կոտորեցին, այն պատճառով, որ չկամեցան մահմետական մնալ: Քիրշահիրում 4 հայ սպանւել և 30 վիրաւորւել են. ինչպէս նաև ժանդարմների հսկողութեան տակ՝ Ալբիսթան երթացող 16 Զէյթունցիներից ինը հոգի կոտորւել են. Ադանայի Ֆրանսական հիւպատոսը հեռագրում է թէ այն տեղում երկու հայեր սպանւել և 15 հոգի էլ վիրաւորւել են և շատ այսպէս սրտալոյզ լրեր է շարում միմիանց ետեւից, որոնք զարմանալի է որ այնքան կարեւորութիւն չեն կարողացել ունենալ, որ եթէ ոչ ամբողջ Եւրոպայի գէթ մի մասի միտքը շփոթէր և յուզէր, ինչպէս Իտալացոց կրած պարտութիւնը խառնեց և միմիանց զարկեց ամբողջ Եւրոպան: Մոռացութեան տուեց Արեւելքում կատարւող խժդժութիւնները... անյայտացաւ և ջնջւեցաւ հայկական խնդիրը... ուրեմն Վանի, Մուշի, Խարբերդի, Մարաշի, Դիարբէքիրի, Էրզրումի վերջապէս Հայաստանի ամեն անկիւնում, գիւղում և քաղաքում անընդհատ կատարւող սպանութիւնները, բանտերի մէջ թունաւորւող և կրակի ու խարանի տակ մեռնող անմեղ հայերի մահւան անհերքելի տեղեկութիւնները կարող չեն արեւմտեան քաղաքակիրթ մտքերը յուզել և գութ շարժել. այո, Իտալացիները պարտութիւն կրեցին և 4,500 զոհ էլ տւեցին, բայց զէն ի ձեռին, քաջութեամբ կռւելով պատերազմի դաշտում, և ոչ թէ հայերի պէս անոէր անտէրաբար սպանւեցին, բռնաբարւեցին և մինչև այսօր էլ զուրկ պաշտպանութեան ամեն միջոցներից տալիս են կրօնի և հաւատի հազարաւոր մարտիրոսներ. որոնց միայն վերջին տարւայ տւած զոհը 300,000-ի է հասնում: Այս ամեն տխուր եղելութիւնները ինչպէս յայտնում է կարեւորութիւնից զուրկ էին և չկարողացան Եւրոպայի աչքին ներկայանալ արտաքին ծանր մի դէպք եւ ինչ խրատունք կարող է ունենալ հայը իւր ամբողջ գոյութեամբը պահանջել Եւրոպայից գութ և օգնութիւն, քանի որ նա իւր քաղաքական շահերով այնքան էլ կապւած չէ Եւրոպային, ինչպէս արեւմտեան որեւէ կառավարութիւն և ազգ. մենք լաւ ենք հասկանում որ հայերի ներկայ ջախջախւած և կիսաշունչ վիճակն էլ Եւրոպային բռւական ծանրութիւն է պատճառում, և նոյն իսկ այդ պատճառով է, որ Հայաստանի քրիստոնեաների 300000-ի ահագին կոտորածը համեմատելով իտալացիների տւած 4,500 զոհին մի կարեւորութիւն չկարողացաւ ունենալ և թէ Եւրոպական ազգերի միտքը չկարողացաւ յուզել ինչպէս Ադովաի ճակատամարտը....

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԵՐԻ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ

—

Ազգերի յառաջադիմական ընթացքը եթէ կանգ է առնում, նորա անիւները եթէ փշրւում են, ուրեմն նրան մնում է դիմել դէպի մահ, դէպի գերեզման, կամ դէպի այն կործանեբեր կէտը, որ կոչւում է այլասերումն:

Մի որեւիցէ ազգ, մի որեւիցէ համայնք ընդ միշտ անհետանում է աշխարհից սուզւելով միայն պատմութեան էջերը, իւր գոյութիւնը սխուր կեանքի նկարագրութեամբ, երբ անընդունակ է լինում ժամանակի պահանջների հետ յարմարւելու, զարգանալու իւր քայքայւած կեանքը բարոքող կազմակերպութիւնը վերանորոգելու, երբ աշխատում է հինական պատեր կանգնեցնել ամեն մի թարմ հոսանքի առաջ. երբ ապրում է կատարելապէս կղզիացած, երբ շփւում է շարունակ լոկ իւր սեպհական գաղափարների հետ, երբ մարմնացած միքենայի պէս միշտ կրկնում է «ինչ որ տեսել ենք այն կանենք» (քէօռ թութուղի բրախմաք) տխուր նախադասութիւնը, կրկնում ենք այդ հանգամանքում ազգերը մեռնում են կանգնած և յառաջադիմասէրների հոսանքին հանդիպելով կամ խորտակւում են նրանցից և կամ ճմլւում նրանց քայլերի տակ:

Արհեստական մեքենայութիւնները, ճնշումը, բռնութիւնը, կոտորածը, սուրը անզօր են մի ազգ անհետացնելու, խաչաճ ջնջելու, եթէ նա (այդ ազգը) իրեն զօրավիգ ունի վերածնու

թեան բուռն տենչանքը և այդ ձըգտումի հետ միասին ունի նաև գիտակցութիւն և կամքի ոյժ։

Ձենք մոռացել, կարծեմ դեռ թարմ է ամենիս յիշողութեան մէջ այն յաղթութեան ազդեցութիւնը, որ մօտիկ անցեալում, Ժափոնը տարաւ Չինաստանի դէմ ունեցած վերջին պատերազմում։ Չորս հարիւր միլիոն բնակիչ ունեցող Չինաց հսկայ կայսրութիւնը՝ ամօթալի պարտութիւն կրեց Ժափոնի պէս մի (համեմատելով Չինաստանի հետ) աննշան տէրութիւնից։

Այդ յաղթութեան պսակը չէ պատկանում Ժափոնի արիութեանը, այլ նորա որդոց յառաջադիմասէր ոգուն։

Մինչդեռ, վերջինս իր երկրի դռները բաց արած տեղի էր տալիս արևմտեան հոսանքին, մինչդեռ երկրագնտի լուսաւոր մասի հետ շարունակ շփման մէջ էր, շարունակ յափշտակւում էր և իւրացնում եւրոպական քաղաքակրթութիւնը, Չինաստանը գլքաղւած էր նորանոր անթափանց պատեր կառուցանելով։ Ժափոնական զէնքն էր ճշմարիտ կուլտուրան, իսկ Չինաստանինը, նախապաշարումը և անտարբերութիւնը և այդ հնադարեան զէնքերը չը դիմացան զօրեղ հարուածին և այդ հարուածը գուցէ նորա գոյութեան վտանգ սպառնար, եթէ Եւրոպան չը միջամտէր խնդրին։

Այս կարճ բայց շօշափելի օրինակից պարզ երևում է որ ազգերը պէտք ունին շարունակ վերածնութեան և այդ վերածնութիւնը առաջնորդում է նրան դէպի մի անծանօթ աշխարհ, մի աշխարհ՝ ուր մարդը կարող է իբր մարդ ապրել և իբր մարդ մեռնել։

Վ. Բժշկեանց.

ԽՈՍՏԱՆԱԼ ԵՒ ՉԿԱՏԱՐԵԼ

Քի՛չ է պատահել ձեզ, ընթերցող, որ այս ինչ կամ այն ինչ պարոնը շատ խոստումներ է արել, բայց չի կատարել և չէ՞ պատահել որ դուք մեծամեծ վնասների էք ենթարկւել, հէնց միայն նրա համար, որ դիմացիդ պարոնը իւր խոստմունքը չէ կատարել և այդպիսիները ոչ թէ գռեհիկ կամ հասարակ մարդիկ, այլ շատ անգամ նոյն իսկ լուսաւոր և կրթւած համարւածներից շատերը. սակայն թող նենք մասնաւոր հաշիւները, որոնց չկատարելը, կախւած է զանազան պատճառներից, ներելի կամ աններելի, խօսենք հասարակականի մասին. թող խօսեն փաստերը։

Ահա մի պարոն, որը շարունակ պախարակում է, այս ինչ կամ այն ինչ ընկերութեան որևէ անդամի, կամ ղեկավարող մարմնի թոյլ ընթացքը, դանդաղ գործունէութիւնը և շարունակ իւր խօսակցութեան ձևով ուզում է սորան նորան հասկացնել կամ ուղղակի խոստանալ այսպէս անել, այնպէս անել. խօսում է, սուում է հա՛յ, հա՛րայ անում և այլն։ Նորան ընտրում էք այդ ընկերութեան գործադիր կամ ղեկավարող անդամ. դեռ չէ անցնում մի քանի օր, ահա այդ պարոնը մոռացաւ իւր խոստումը, այնպէս որ ո՛չ միայն չի կատարում իւր վերայ ստանձնած պաշտօնը, այլ ժողովի անգամ չի գալիս և եթէ գալիս էլ է մեծ մեծ խօսում, վճիռներ կարդում իսկ վճիռներ կատարո՞ղ... ո՛չ ոք։ Եւ նրա գործունէութեանը սպասող հասարակութիւնը ապշում է տեսնելով այդ հա՛րայ. հրոց անողը, միանգամայն սառը և անտարբեր։ Գործը մնաց երեսի վրայ։

Մի ուրիշ պարոն, ստանձնում է մի ազգային ընթերցարանի գրադարանի պաշտօնը, խոստանում է այս անել, այն անել և այլն և այլն։ Այդ խոստումները գոյութիւն են ունենում մի շաբաթ շա՛տ շա՛տ մի ամիս, այնուհետև ինչ է լինում ընթերցարանը, ամիսներով փակ է մնում, գրքերը այս կամ այն մարդու սենեակում է փտում իսկ լրագիրներ փոստից ստանում, իւր սեղանի վերայ դարսում։

----Պարո՛ն, հարցնում ես, ինչ եղաւ քո խոստումներդ, դէ գործի՛ր է, ընթերցարանը ինչու չես բանում, ինչու ես երեսի վրայ թողել հասարակական գործը եւ եթէ չէիր կատարելու, ի՞նչու էիր յանձնառու լինում։

Վա՛հ, ես ինչ անեմ, ժամանակ չունեմ, ես հօ պարտական չեմ, որ իմ բոլոր գործերս թողնեմ և դորա յետևից ընկնեմ, ահա դրա պատասխանը։

Մի որևէ ժողովք է, մտնում էք ներս, տաք խօսակցութիւն, հարց է ծագել օգնել նիւթականապէս մի որևէ սու... գործի «Ես այսքան կ'տամ» ձայն է ...ալիս մէկը. ես էլ այնքան ձայն է տալիս միւսը։ Հետևեալ օրը տանում էք նուիրատուութեան թուղթը, գտնում տաղը, ստորագրեցէք պարոն, այս այն նպատակի համար է։ Այսօր այս պարոնը կամ հրաժարւում է ստորագրելուց, կամ ստորագրում է ամենաչնչին գումար, որի համար բերան բանալն անգամ յանցանք է, իմ կարծիքով։

Ահա մի լրագիր, որը իւր առաջնորդողներով անընդհատ խոստանում է հասարակութեան՝ այս անել, այն անել, արդարադատ, անկողմնապահ, ճըշմարտասէր լինել. բայց մի քանի ժամանակից յետոյ կարծես նա իւր խոստմունքը մոռացաւ և ոտքի տակ տւեց ամեն մի սրբութիւն և ամեն մի արդարութիւն։

Ահա մի թեմական առաջնորդ կամ մի քահանայ նոր անցնելով իւր ժողովրդի գլուխը. խոստանում է այս բարիքն անել նրա համար, այն անկանոն գործը կանոնաւորել, այն անել և այլն և այլն. բայց բաւական է անցաւ մի քանի ժամանակ այլ ևս ոչ տեսանես Եգիպտոս, թող հասարակութիւնը աչքը տնկած, ամիսներով սպասէ, որ նրա խոստմունքը պիտի կատարւին. կամ նա գործերը թողնում է երեսի վրայ ընկած և կամ աւելի խճճում և ինքը մի կողմ քաշւում. ահա խոստմունքի կատարումը։

Եթէ օրինակներ ուզենանք բերել շատ և շատ կան, որոնք ապացուցանում են, թէ որչափ մեզնից դեռ հեռու է խօսքի և գործի համերաշխութեան գաղափարը, որից մեծամեծ վնասներ են կրում թէ մեր հասարակական ու ազգային և թէ մեր մասնաւոր գործերը, բայց առ այժմ բաւականանանք այսքանով։

Բ. Ս.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԴԱՎՐԷԺԻՑ

----

1 Ապրիլի 1896

Ամսոյս 28-ին Լիլասայ թաղի ուսուցչական խմբի նախաձեռնութեամբ մի մանկական երեկոյթ տրւեց, օրհնողաց դպրոցի դահլիճում։ Այս անգամ մուտքը ձրի էր։ Հրաւիրւած էին բացառապէս ծնողները եւ միքանի պատուաւոր անձինք։ Դահլիճը լի էր երկու սեռի բազմութեամբ։ Ուրախալի էր տեսնել, որ հայ կինն ևս բարեհաճել էր իւր ներկայութեամբ պատուել նոյն երեկոյթը։

Երեկոյթը բացւեց երգով։ Աշակերտներից ու աշակերտուհիներից կազմւած խումբը երգեց մի քանի ազգային երգեր։ Աշակերտուհիները պարեցին կովկասեան մի քանի ժողովրդական պարեր։ Դրած էին նաեւ բանաստեղծութիւններ, դիալէկտներ եւ երկու մանկական պիէսներ, որոնք շնորհիւ լաւ կազմակերպութեան, բաւական լաւ եւ ուրախ անցան։

Վերջապէս հայր Փոխանորդը բարեհաճեց բանալ բեմի դռները։ Առաջին ներկայացումը մարտ 30-ին տւաւ Պ. Մ. Աղայեանը իւր բենեֆիսին. ներկայացումը, որպէս լսեցի, յաջող է անցել։ Ընթերցասիրաց ընկերութեան ներկայացումը, որ ինչ---ինչ պատճառներով յետաձգւել էր շուտով տեղի պիտի ունենայ։ Դրանից յետոյ լիլասայ թաղի կանանց ընկերութիւնն է մտադիր ներկայացում տալ։

Ոսկան

---

30 Մարտ 96

Գրիչ ես վերցնում թէ չէ, իսկոյն տխուր պատկերներ գալիս շարւում են աչքիդ առջեւ Մի րոպէ մտածում ես արդեօք ո՞րը գրեմ, ո՞րը մնայ. եւ ծեռներդ դողալով սկսում ես մի մի թւել։ Այդպէս էլ ես այժմ մտածում եմ, թէ ո՞րը գրեմ. հացի խնդիրը, թէ դպրոցների եւ կամ թէ մի այլ խնդրի մասին։ Բայց ոչ, ամենից գլխաւորը դպրոցաց խնդիրն է։ Թաւրիզի դպրոցները, այսօր կարելի է պատերազմի դաշտ կոչել. տեսուչը իւր գիտցածն է անում, ուսուցիչը իւր խելքին փչածը։ Շնորհիւ Լիլասա թաղի դպրոցաց տեսչի, վերջին օրերս սովորեցինք եւ մի նոր մանկավարժական մեթոդ-------աշակերտին պատժելու համար տալ ոստիկանութեան ձեռքը եւ յանձնել նոցա կամայականութեան Վա՜յ քեզ, մանկավարժութիւն, որ ամեն տեղից դուրս եկողը համարձակւում է նոր կանոններ եւ ձեւեր մտցնել քո կանոնների մէջ։ Լիլասայի դըպրոցաց տեսուչը, բարկանալով մի աշակերտի վրայ եւ կամենալով նորան պատժել, հրամայում է կանչել երկու ոստիկան եւ երբ նրանք ներկայանում են, աշակերտին յանձնում է նոցա պատւիրելով, որ տանեն բանտարկեն։ Ոստիկանները էլ հէնց այդ էին ուզում

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՑԻՑԱՅԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

(Revue des Revues dans le pays de Matiza) («Միր Բօժիյ»1896 № 1)

Ինքը «Մատիցան» բացի թղթից ծրարներից ու այցետոմսերից՝ լուցկի էլ է վաճառում ատոմատների միջոցով, որոնք դրուած են Պրագայի եւ չեխական ուրիշ քաղաքների հրապարակներում, փողոցներում ու այգիներում։

Չեխ գործարանատէրն ու առեւտրականը աշխատում են արտօնութիւն ստանալ «Մատիցայից»։ Այդ արտօնութեամբ նրանք իրաւունք են ստանում իրանց ապրանքների վրայ նշանակել. «յօգուտ չեխական դպրոցական Մատիցայի»։ Թէպէտ եւ այսպիսի արտօնութիւն ձեռք բերելու համար երբեմն բաւականին նշանաւոր գումար են տալիս, սակայն դրանից ոչ թէ վնաս, այլ օգուտ են ունենում որովհետեւ իւրաքանչիւր չեխ մեծ սիրով է գնում այն ապրանքը, որի վերայ այդպիսի նշան կայ։

Մեծ արդիւնք են հասցնում «Մատիցային» ամեն տարի կազմակերպւող թատրոնական ներկայացումները, համերգները, դասախօսութիւնները, երեկոյթները, դիմակահանդէսները, վիճակահանդէսը եւայլն...

Ամեն տարի սեպտեմբերի 28-ին չեխ ազգի պաշտպան սբ. Վացլաւի մահուան տարեդարձին, եռանդով հանգանակութիւններ են ժողովւում։ Այդ հանգանակութիւնը կոչւում է «սբ. Վացլաւեան նուէր Մատիցային»։ Մինչեւ այժմ միայն այդ օրը աւելի քան հարիւր հազար գուլդէն է ժողովւած։ Չեխական ազգային ցուցահանդէսները մէկը յոբելեանականը՝ 1891 թ. միւսը ազգագրականը՝ 1895 թ. քիչ չնպաստեցին «Դպրոցական Մատիցայի» միջոցների ընդարձակւելուն։

Այդ ցուցահանդէսներին՝ զանազան անկիւններում դրուած էին «Մատիցայի» մեծ ու գեղեցիկ ապակեայ տուփերը, ուր այցելուները փող էին գցում։ Հետաքրքիր է. որ այդ տուփերի մէջ փողի հետ երեւում՝ էին վիճակախաղութեան տոմսեր, մինչեւ անգամ՝ օղեր, մատանիներ, քորոցներ եւ ապարանջաններ։ Ազգագրական ցուցահանդէսում՝ մի առանձին տաղաւար էր պատրաստւած. այդտեղ հետաքրքիր այցելուները կարող էին տեսնել միլիոն կրէյցէր՝ կազմւած մի մի հատ կրէյցէրներից։ Այդ տաղաւարը մտնելու համար պահանջւող վճարը յատկացրած էր «Մատիցային»։

Չեխական զանազան քաղաքների պատգամաւորները երբեմն իրանց հետ նշանաւոր գումար էին բերում՝ յօգուտ «Մատիցայի»։

Մի ժամանակ «դպրոցական Մատիցան իւր յատուկ օրացոյցն էր հրատարակում չեխաց երկու նշանաւոր բանաստեղծների՝ Եարոսլաւ Վրխլիցկու եւ Սվատոպլուկ Չեխի խմբագրութեամբ։

«Մատիցայի» օրգանն է **Viestnik ustrzedni Matice Szkolske** ամսագիրը, այդտեղ է տպագրւում Ընկերութեան գործակալութեան եւ ստացւած գումարների գործադրութեան հաշիւը։

«Դպրոցական Մատիցայի» գործակալութիւնը տարէց տարի աւելի է զարգանում, եւ գերմանացիք իրանք խոստովանում են, թէ անհնարին է նրա հետ մրցել։ «Մատիցայի» ազդեցութեամբ՝ Գալիցիայի լեհերն էլ մի այդպիսի ընկերութիւն հիմնեցին, որ երեք տարուայ ընթացքում՝ 70,000 գուլդէն ժողովեց, մի քանի դպրոցներ բաց արաւ, գիւղական մի քանի համայնքների օժանդակեց, որ դպրոցների հիմն են, եւ այսպիսով ընդդիմանում է Սիլեզիայի եւ Գալիցիայի արեւմտեան մասի լեհ երեխաների գերմանացնելուն։

Սիւնի։

տանում, բանտարկում են իրենց անմեղ որդը եւ մինչեւ որ 4----5 ղրան տուգանք չեն առնում, նորան չեն բաց թողնում:

Այս դէպքից յետոյ ժողովուրդը լարուած էր այդ տնտուչ անամենեալ ոսկեմարդի դէմ, եւ որպէս զի ժողովրդի սիրտը զովէ այդ պարոնը, պատրաստում է մի կոնծերտ (իբր թէ երեկոյթ) ի պատիւ նոյն աշակերտի, նորա ծնողաց եւ հոգաբարձական անդամներից մէկի, որ իւր աղայութեամբ սիրելի է վերոյիշեալ դպրոցի խմբին: Ո՜հ, պարտական է, պատական. քանի՜, քանի՜ անօրէն գործեր այդ խմբի կողմից պիտի տեսնենք: Զզուելի է այլ եւս այդ մասին խօսելը:

Ա. Ե.

(Թղթակցութիւն Աստղ-Արեւելեանի)

Դավրէժ 1 ապրիլ 96.

Դերասան Մ. Ազոյեանը յաջողեցաւ վերջապէս բանալ տալ տեղւոյս թատրոնական բեմի դռները եւ մարտի 30-ին տուաւ իւր վերջին հրաժարական ներկայացումն եւ բենեֆիսը: Խաղացին Մոլիէրի «Ակամայ բժիշկ» կատակերգութիւնը թուրքերէն լեզուով, որ բաւական յաջող անցաւ, շատ քիչ բացառութեամբ: Շիլլէրի «Աւազակներ» ողբերգութեան վերջին գործողութիւնը (Ֆրանցի մահը), որ անյաջող անցաւ, չնայած Ֆրանցը նոյնիսկ դերասան Ազոյեանցն էր, եւ թէեւ առ երեսս ծափահարութիւն ստացաւ, սակայն եւ երկու անգամ շուացրին: Մաղաթեանի «Կըրթ-կըրթ» կոմեդիան, որ շատ յաջող անցաւ, ի բաց առեալ կնոջ դերից: Դահլիճը ծափահարութեամբ թնդում էր. խաղացողներից աչքի էին ընկնում Բէկլար Ազոյեանը, շնորհիւ իւր բնական կոմիկութեան, Ռ. Մովսէսեանը եւ Հ. Աւագեանը. վատ չէր իւր դերում նաեւ (Ռուսաց լեզուի ուսուցիչ) Կ. Փաւլթեանը: Կային եւ անյարմար դերեր զոր. կնոջ դերը կատարում էր մի պատանի, իսկ 20--25 տարեկան ծառայի դերը մի երեխայ:

Ներկայ էին Հայերի թւում եւ ռուսաց հիւպատոսը, մի քանի Եւրոպացիք եւ Թուրքեր, Թաղապետի հետ միասին:

Տեղերի գինը չափազանց թանկ էր նշանակուած, օր, Ա. կարգը 50 ղրան: Զուտ արդիւնք գոյացաւ 200 թուման, եւ դեռ պ. դերասանը դժգոհ է Թաւրիզցիներից: Բայց ինչու մեղադրել դորան. ընդհանրապէս դերասանների մի վատ սովորութիւնն էլ այդ է միշտ դժգոհ լինել:

Թաւրիզում կատարեալ թանկութիւն է տիրում եւ մի կողմից էլ սեւ փողն է կտրուել, որով ամենայն բան կրկնակի արժէքով է ծախւում:

ՆԱՄԱԿ ՀԱՄԱԴԱՆԻՑ

----

25 մարտ 96

Համադանը՝ շատ է յիշւում մեր պատմութեան մէջ Եկբատան անունով, ինչպէս ամեն մի հին քաղաք սա եւս անցեալում, առիթներ ունեցել է հրճուելու իր ոսկեզօծ օրերով եւ դրան ապացոյց են փլատակների տակ թաղուած աւերակների հետքերը եւ գուցէ անտեղի չէ ստացել Համա-դան-ա անունը որ նշանակում է «ամենն էլ խելացի, հասկացողներ» սակայն անցեալ յիշատակների հետախուզութիւնը թողնելով միայն հնագէտներին, ես կուզէի խօսել ներկայ Համադանի վրայ եւ առաւելապէս այնտեղ տարնջականութիւն գտնող մի մասնաւոր հատուածի վրայ, որ կազմում է հայ գաղթականութիւնը:

Դժբաղդաբար Համադանի հայը նախանձելի մի պատկեր չէ ներկայացնում, նրանում գոյութիւն չունի ազգային ինքնուրոյն կեանքը, նա ապրում է մի խիստ շրջափակ սահմանում, որ գծել են նրա համար միսիօնարների կրօնական նեղ հայեացք. մի խօսքով նրա ուղեղը խմորուած է, կրօնական նախապաշարումներով: Ազգ, հայրենիք, ազգային յիշատակ անծանօթ են Համադանի հային, նա ճանաչում է միայն միսիօնար եւ կոյր գործիքի պէս ծըռւում, թեքւում նրանց իւրաքանչիւր ակնարկի առաջ:

Ես հիմա կը պատմեմ Ձեզ մի դէպք որ բնորոշում է Համադանաբնակ հայի հայեացքները: Մի անգամ պատահեցայ մի բարեկամիս որդուն, հարցնում եմ նրանից, դու ինչ ազգ ես.

----Ամերիկացի, պատասխանում է.

Բայց դու չես կարող ամերիկացի լինել, դու հայի զաւակ ես եւ ծնուել ես Համադանում.

----Այդ ոչինչ, չէ՞ որ ես միսիօնարների եկեղեցին եմ յաճախում եւ նրանց քարոզներին միտ եմ տալիս եւ կատարում:

Դրանով դու ցոյց ես տալիս, որ դու հայ բողոքական ես, ոչ թէ ամերիկացի.

---Ի՞նչ ինչ ես ասում. հայն ինքն ինչ է, նրա բողոքականութիւնը ինչ լինի. առաջ պէտք է Ամերիկացի լինել, ապա բողոքական:

Ազգային տօն, ազգային ծէս, ազգային կեանք չը կայ այդտեղ. բայց զարմանալի է, թէ այդ պայմաններում ապրող մի ժողովուրդ, ինչպէս է կարողացել կենդանի պահել իր ազգային լեզուն,

Բայց մի գեղեցիկ յատկութիւն ունի Համադանի հայը, որը ուրանալ չենք կարող. նա խիստ շուտ է ըմբռնում ամեն մի լուսաւոր գաղափար եւ իւրացնում. եթէ ունենայինք զարգացած վառվռուն երիտասարդութիւն, շատ շուտով կարող էր օգուտ քաղել այդ յատկութիւնից եւ քիչ ժամանակում այդ անզգայ, անկերպարան մարմնից ազգութեան մի ամենապիտանի անդամ յառաջ բերել. մի անդամ, որ կարող էր նոյն իսկ ընդհանուր ազգութեան պատիւ բերել: Առ այժմ սպասելով այդ հրաշալի ծնունդին, ես կը կնքեմ իմ նամակը խոստանալով ստէպ ստէպ երեւան հանել «Աստղի» մէջ՝ իմ երկրորդ հայրենիքի, հայ ազգայնութեան կեղտերը եւ բարեմասնութիւնները:

Ջաւադ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թէհրան. 8 ապրիլ 96

Շաւղի թիւ 8-ում այդ թերթի խմբագրութիւնը բարեհաճել էր մեր պահանջած բացատրութիւնները տալ: Այդ բացատրութեան սկզբում, նա հարցնում է մեզանից, թէ ո՞վ է ընտրել մեզ եւ ինչ ժողով կամ հաստատութիւն իւր ձայնը տուաւ այդ կարգադիր մասնախմբի ընտրութեանը: Այս առաջին հարցը թէեւ շատ լաւ ծանօթ է Թէհրանցի հայ հասարակութեան եւ նոյն իսկ Շաւղի խմբագրութեան, բայց մենք մի անգամ եւս կբացատրենք այդ կէտը, թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տալու համար:

Պարոն Պօղոս Մհր. Սարգսեանցը (որին Շաւղի խմբագրութիւնը բարեհաճել է Տէր Զաքարեանց ազգանունով կնքել) Դարվազա Ղազվինի թաղի ընթերցարանի նախկին գրադարանապետը, տեսնելով այդ ընթերցարանի խղճալի վիճակը, ժողովի է հրաւիրում այդ ընթերցարանի անդամակիցներին մօտաւորապէս 30 հոգի երիտասարդներ, եւ նորանց առաջարկում է գտնել մի միջոց ընթերցարանը իւր քայքայուած դրութիւնից ազատելու համար: Այդ ժողովը, որոշում է մի երեկոյթ տալ, յօգուտ ընթերցարանին, եւ այդ նոյն ժողովի կողմից ընտրւում է մի կարգադիր մասնախումբ, երեկոյթը կառավարելու համար: Կարծում ենք, այս չափը բաւական է, ցոյց տալու Շաւղի խմբագրութեանը որ այդ կարգադիր մասնախումբը, «ինքնակոչ» չէ եղել:

Պատասխանելով այդ առաջին հարցին, այժմ անցնենք այդ թերթի խմբագրութեան տուած բացատրութիւններին.... մի բառ որ Շաւղի խմբագրութիւնը գործ է ածում քննադատութիւն բառի տեղ, որովհետեւ այդ յօդուածը ոչ թէ բացատրութիւն, այլ քննադատութիւն է... Հէնց առաջին պարբերութեան մէջ դուք հանդիպում էք մի խոշոր սխալի: Այդ խմբագրութիւնն որ ուրիշներին քննադատելու յաւակնութիւնն ունի, ինչու մի քիչ նեղութիւն չէ կրում հասկանալու, որ իւր գրաշար---Արտօնատէրի ձեռքով շարուած տոմսակները 200 հատ էին եւ ոչ 300: Տոմսակների թւի վերայ վիճաբանելու ոչ մի հարկ չկայ, որովհետեւ ամեն մի Թէհրանցի հայ որ տեսել է Հայկ. Ուսումնարանի սրահը, գիտէ որ դա 200 հոգուց աւելի չէ կարող պարունակել եւ այն էլ շատ դժւարութեամբ եւ մենք մեր պատրաստած նստարանների համեմատ տոմսակներ ծախեցինք եւ ոչ աւելի:

(Կը շարունակուի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

=

Անցեալ համարով մեր յայտնած լուրը մսի հարկի համար, արդէն պաշտօնական յայտարարութեամբ հաստատուե-

---

Jules Robert

Փոխադրութիւն

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ ԿԱՆԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Շարունակութիւն № 10-ից

Կինը իբրեւ աղջիկ. իւր ծեր հօր մխիթարանքն է, նրա անցեալ ժամերի քաղցր յիշատակը, նրա ամենաքաղցր յիշատակաց կենդանի պատկերը: Ծերուկը՝ ունենալով իւր մօտ իբրեւ ծաղիկ իւր դստերը, մոռանում է իւր ծերութիւնը, որովհետեւ ամենադառն րոպէներում անգամ, երբ ծեր մարմնի թուլացած ոյժերը չեն ներում նորան իրեն գոհացումն տալ, ահա այս տեսակ րոպէներում հարազատ աղջիկն է ծեր հօրը օգնելում իբրեւ նեցուկ:

Ի՞նչ կը լինէր նա առանց իւր աղջկայ սիրոյ եւ անձնուրացութեան: Ի՞նչ կը լինէր նա այն օրերում՝, երբ նորան աշխարհը հազիւ է նայում, երբ իւր ծերութիւնը ծառայեցնում է նրան, յաճախ իբրեւ ծաղրածու խաղալիք: Ի՞նչ կը լինէր նա երբ ամենայն ինչ, որ կարող է հաճոյք պատճառել՝ նրան արհամարհում է, նրանից խուսափում է, եթէ նա անդադար չունենար իւր աչքի առջեւ մի էակ, որը իսկապէս նրան սիրէր, նրան լսէր, նրան ժպտար, մարդկանց մոռացութեան եւ ապերախտութեան փոխարէն, եւ վերջապէս մի արարած, որ մխիթարական ժպիտը երեսին հոգար նրա պէտք եղած բոլոր կարիքները:

Ի՞նչ կը լինէր այդ խեղճ ծերուկի վիճակը այն վայրկեանին, երբ պառկած իւր մահճում, վերջին հրաժեշտի ողջոյնն է տալիս աշխարհին զրկուած կը լինի իւր նազելի դստեր տեսութիւնից, որոյ մէջ նա գտնում՝ է իւր ամբողջ ներքին աշխարհը վերածնած: Ո՞րքան կը լինէր նրա վիշտը, եթէ այդ վերջին րոպէում նա չունենար այդ էակին երկնքի ներդաշնակութեամբ իւր վերջին հառաչանաց հետ նրան օրհնելու համար:

Այդպիսով ուրեմն պարկեշտ կինը գերազանցօրէն, զոհողութեան եւ սիրոյ տիպարն է ներկայացնում: Նա սրտի, կենաց գաղափարն է: Բայց ընտանիքը իւր պակասաւոր կազմակերպութեամբ, նրան բռնի կերպով իւր բնական շաւղից շեղում է եւ անյարմար դիրքն, որ կնոջ տալիս են, մի զօրաւոր արգելք է դառնում իւր մեծ հոգւոյ վիճակին, բընազդմանց ցոյցին: Եւ եթէ մարդս իւր կենաց բոլոր այլ եւ այլ փոփոխութեանց մէջ, որոնցում՝ նաեւ կինը նրան կից է չէ գտնում այդ մխիթարիչ, անջինջ, մաքուր ուրախութիւնները, որոնց մենք իրաւունք ունէինք սպասելու, այդտեղ յանդիմանելին ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ կանանց տրուած վատ դաստիարակութիւնը, անյարմար կրթութիւնը. այս կերպ կրթութեան վրայ չի կարելի վստահել որ գոյութիւն ունենայ ընտանեկան կեանք բուն մտքով եւ միմիայն այն օրը կը հասնենք մեր ցանկացածին, երբ կնոջ կեանքի պայմանները այլ եւս անուշադիր չենք թողնել, այն օրը երբ կնոջ բարի սրտի բնական եռանդները նեղուած չեն լինել անգութ, խիստ բռնութեանց եւ վշտերի դժուարութեանց ենթարկելով:

Թողէք որ կինը քայլէ մի անկախ եւ խելացի շաւղով, ապա տէք նրան նիւթական յարմար եւ վայելուչ միջոց, որպէսզի ստիպուած չը լինի ամուսնանալ այն մարդու հետ, որին չէ սիրում՝, կամ աւելի լաւ ասած իրեն ծախել, հաց ուտելու համար: Այն ժամանակ դուք աւելի ծառայած կը լինէք քաղաքակրթութեան եւ մարդկութեան երջանկութեան, քան թէ բոլոր քաղաքագիտական ջանքերը, քան թէ հնարագիտութեան եւ հանճարի վրայ շռայլած բոլոր ծախքերը:

Յովհաննէս Ա. Բողալ Վարդանեան

Թէհրան

ցաւ նոյն յայտարարութեամբ, մինչև անգամ նգավքով ջնջւում է այդ հարկը նաև հացի վրայից։

Մի քանի նամակներից յայտնւում է որ Համադանում վերջին ամիսները շարունակ տեղացող անձրևներից ձիւնից և փչաց քամիից շատ է նեղւում ժողովուրդը, քանի օր խանութները փակ են դրամի տարբերութեան պատճառով և թէ ամեն ինչ խիստ թանկ է։

Սալմաստի Հաֆթւան գիւղից մեր յատուկ թղթակիցը գրում է, թէ այն տեղ երկրաշարժի ազդեցութիւնից, գիւղի զանազան կողմերից սկսել են սև գոյնով ջրեր դուրս ցայտել. մօտ 300 տարի թոնիրները գրեթէ բոլորովին ծածկւել են ջրով և ջուրը հետզհետէ զգալի կերպով բարձրանում է և սպառնում իր մէջ սուզել գրեթէ բոլոր գիւղը։

Ուշտից մեզ գրում են. խճուղու վարչութիւնը անց է կացնում հեռախօսի լարեր Փիրաբազարից մինչև Ուշտ, այնուհետև պիտի շարունակի ճանապարհի ընթացքով, մինչև ուր և հասնի ճանապարհի շինութիւնը։

Նոյն տեղից մեզ յայտնում են, որ սև փողի արժէքի փոփոխութիւնն, այնտեղ ես մեծ խռովութիւն է առաջ բերել, այնտեղից էլ գանգատներ կան կենտական մթերքի թանկութեան համար։

Դավրէժից մեր ստացած մի նամակը արդարացի կերպով գանգատւում է թատրոնական տոմսակների արժէքի, պակսութեան համար։ Նամակագիրը ասում է թատրոնն ես ժողովրդական կրթութեան զօրաւոր միջոցներից մէկը համարելով, կազմակերպողները պիտի որոշեն այնպիսի արժէքներ, որ նա (թատրոնը) մատչելի դառնայ հասարակութեան ամեն խաւերին, ոչ թէ միայն միջոց՝ մի որոշ դասակարգի գըր պանից թումանները. կորզելու։

Նոյն տեղից մեզ հաղորդում են, որ փոխանորդ հայր Սարաճեանը մտադիր է շուտով ճանապարհուել Թէհրան ներկայ լինելու Ն. Կ. Վեհափառութեան յոբելեանի հանդիսին և [illegible] ամբողջ Ատրպատականի հայութեան զգացումները անձամբ յայտնելու Վեհափառ Յոբելեարին։

—

Լսում ենք, որ Չիրագ մորեխ է եկել բայց հաւատացնում են, որ գարնան սկիզբն լինելով մեծ վնաս չէ սպառնում, սպասում ենք մանրամասնութեանց։

Դավրէժի Լիլաւա թաղի ընթերցարանի անդամակցաց ժողովը, ինչպէս մեզ գրում են, տեղի է ունեցել մարտ 18-ին։ Վարչութեան անդամներ ընտրուել են պ.պ. Ն. Յակովբեանց, Արշակ Ղարզանեան և Մ. Սահակեան ունենալով և իրենց փոխանորդները, ի նկատի ունենալով ընթերցարանի սուղ միջոցները և պահանջը ծանրութեանը ըստ ինքեան հասկանալի է, որ նոր վարչութեան անդամների վրայ ինչ ծանր պատասխանատուութիւն է ընկնում սակայն մօտից ճանաչելով անդամներից մի քանիսի եռանդը, յուսով ենք որ նոքա կը պատւեն իրենց վրայ դրուած յոյսերը և այն հաստատութիւնը կը բարձրացնեն նախանձելի մի դրութեան։

Ջուղայեցի, գործելու եռանդ ունեցող մի քանի երիտասարդներ, աշխատում են հաւաքել հին աշուղների հիւսած չափաբերական բանաստեղծութիւնները և հրատարակութեան տալ։ Այդ բանաստեղծութիւնները թէև զուրկ են գեղարուեստից սակայն պատմութեան համար հետաքրքրութիւններ ունին պարունակած, այնպէս որ չէ կարելի այդ ձեռնարկը շահաւէտ չանուանել։

ՍՈՎԵԼՈՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք լաւ գիտենք, որ տառապեալների նպաստ հասցնելու գաղափարը ընդհանրանալուց յետոյ էր, որ կազմուեց մի յանձնաժողով, որը առանձնաց հանգամանքների—ամենից ծանօթ ծանօթ լուծը. եւ որովհետեւ հասարակութիւնը կատարեալ վստահութիւն ունենալ յանձնաժողովի ուղղութեան եւ գործադրութեան վրայ, յանձնաժողովը կազմուեց Թէհրանի հայ գաղթականութեան վստահութիւնը վայելող անձնաւորութիւններից, որոնց վրայ նուիրատուն (ինչպէս տեսնեցաւ) կատարեալ հաւատք ունենալով երբէք չէր հարցնում թէ իր դրամն ո՞ւր, կամ թէ ինչ միջոցով պիտի ուղարկուէր եւ նոյն իսկ այս կատարեալ վստահութեան եւ հաւատքի արդիւնքը եղաւ այնպիսի մի մեծաքանակ նուիրատուութիւն, որի նմանը Թէհրանցի հայերը երբէք չէին տեսել եւ տալ։ Ուստի չի կարելի հաստատել թէ նոյն իսկ այդ հասարակութիւնը եղնի եւ փողոցային հայհոյանքներ թափէ յանձնաժողովի վրայ եւ սպառնացող յայտարարութիւններ փակցնէ պատերին եւ դռներին, առաւ նոցա հասցէին ցեխ շպրտելով եւ բռնանք թափելով վերջապէս մահ սպառնալով հաշիւ պահանջէ. չէ՞ մեր Թէհրանցի հայերը այդ քաշութիւն եւ առողջութիւնը չունեն...

Այդ չէր, եթէ ոչ մի երկու արկածների եւ գինեմոլների մեքենայութիւնները, որով նոքանք ցանկանում էին իրենց մարդի տեղ շրջանելու վրէժն առնել։

Իսկ ինչ շատ զարմանքի տեղի է տալիս՝ այն է, որ այդ մահ սպառնացող յայտարարութեան գինով հեղինակներին ազդում՝ են հաստատեցնել թէ ժողովուրդը դեռ զուրկ է մամուլի եւ օրգանի ծանաչողութիւնից, չէ՞ այդպէս չէ, որովհետեւ փորձը մեզ ցոյց է տալ, որ պարբերականը, մանաւանդ տեղացիները լաւ գիտեն իրենց իրաւունքները օրինաւոր եւ հրապարակային պաշտպանել. ուստի անհաւատալի է, որ այդպիսի մի հասարակութիւն սպառնալիքով, թռուցիկ զրուցիթիւններով պահանջէ, այն էլ մի կիսակատար հաշիւ, մինչ նա ինքը չէ՞ այդ նուիրատուն եւ մինչ չը գիտէ՞ որ ինչքան ապառիկ է մնացել եւ թէ հաշիւը կատարեալ չէ, ուստի ինչ միամտութիւն կլինէր նորա կողմից այդ պահանջել քայլն առնել..... չէ չէ, անզգամութիւն է եւ մինչեւ անգամ լրբութիւն հասարակութեան պատիւ հնա խաղալ, նորան զրպարտել այն էլ այդպիսի ոճրային մեքենայութիւններով.... Վերջապէս այսքանս պիտի ասենք որ եթէ հասարակութիւնը այդքան վստահութիւն ցոյց տուեց սովելոց յանձնաժողովին, հասկանալի է որ վերջինս էլ այդ վստահութեան համեմատ իր արժանիքը եւ պատասխանատուութիւնը պիտի ցոյց տայ ժամանակին մի ընդհանուր հաշիւ տալու նուիրատու հասարակութեան։ Ուրեմն [illegible] է տեսակ տեսակ ամբաստանական խաղեր խաղալուց եւ հասարակութեան մտքերը պղտորելուց յետոյ վերջինի իրաւունքներին պաշտպան հանդիսանալու պատրաստի տակ հրապարակաւ յայտարարել թէ «ի նպաստ սովելոց յանձնաժողովը, դիմել է մեզ յայտնելով որ իր ձեռնարկած հանգանակութիւնը վերջացած չէ եւ հաշիւներն էլ դեռ անկատար վիճակի մէջ են խոստացել է, որ հաշիւները վերջանալուն պէս, մեր մանրամասն ընթերցման կենթարկեն նրան եւ այլն»...

Ամփոփենք մեր խօսքը նրանով, որ Աստղ Արեւելեանը այդ սովելոց յանձնաժողովի մէջ ունենալով իւր ներկայացուցիչը, կատարելապէս վստահ է նոցա բոլոր գործողութեանց եւ ձեռնարկներին եւ թէ իւր ժամանակին կատարեալ եւ մանրամասն հաշիւը պիտի ներկայացնէ յարգելի հասարակութեանը, առանց աղմուկ բարձրացնելու եւ ազգիս շահերը վտանգելու եւ կամ թէ օտար ուշադրութիւններ հրաւիրելու.....

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ ԳԱՂՏՆԻՔ ԿԱՅ

Զարմանալի դէպքեր են պատահում քաղաքական աշխարհում, որի վրայից լուռ անցնել չի կարելի։ Սուլթանը խաբէ պահանջում է իւր նախկին բարեկամ Բրիտանական կառավարութիւնից Եգիպտոսի դատարկումը, միւս կողմից բարեհաճում է Ֆէրտինանդին իւր դէմ ապստամբող Բուլղարիոյ իշխան ճանաչելու առաջարկն ամենից առաջ ինքն անել, իսկ միւս կողմից էլ ռուսաց Զարը մի ձեռքով իւր դեսպանի միջոցաւ թանկագին ընծաներ է ուղարկում Սուլթանին և միւս ձեռքով Ֆէրտինանդի Բորիս որդուն յափշտակում է հռովմէական եկեղեցու գրկից և յանձնում է Օրթոդոքսութեան, նորան Բուլղարիոյ իշխանորդի լինելն ժառանգ ընդունելով։ Միթէ Բրիտանական կառավարութիւնը չէր, որ 1878-ի Ռուս-Տաճկական պատերազմի ժամանակ առաջինը եղաւ որ ձեռք բարձրացրեց Ռուսաց բանակի դէմ և Պօլսին 12 մղոն մնացած յետ դարձրեց։ Սան—Ստեֆանոյի դաշնագրութիւնը՝ ջնջելով, Բեռլինի դաշնագրութեամբը նոր հոգի և նոր կեանք տուեց Թիւրք կառավարութեանը, ուրեմն ինչ գաղտնիք կայ որ վերջինս իւր բարերարից խաբէ պահանջում է Եգիպտոսի դատարկումը....

Միթէ՞ Բուլղարը չէր որ մօտ անցեալում ապստամբելով աղէտ էր դառել Թիւրք կառավարութեան գլխին, արա ինչ գաղտնիք կայ որ Սուլթանը բարեհաճել է Ֆերդինանդին՝ Բուլղարիոյ իշխան ճանաչելու առաջարկն անձամբ անել.....

Միթէ Թիւրք կառավարութիւնը չէր, որ 1878-ի պատերազմով ռուսաց մեծամեծ վնասներ հասցնելուց յետոյ այս օր էլ քանի միլիոններ իւր պատերազմական տուգանքը չէ վճարել, ուստի ինչ գաղտնիք կայ, որ ստիպում է Ռուսաց Զարին իւր դեսպանի ձեռամբ թանկագին ընծաներ ուղարկել Սուլթանին....

Միթէ նոյն Բուլգար ժողովուրդը չէր, որ իրանից բարերար և ազատիչ ռուսի հաստատած Բաթենբերգեան Ալեքսանդրը գահազուրկ անելով դիմեց Աւստրիոյ կառավարութեանը և մի Ֆերդինանդ իշխան փոխ առաւ, ուստի ինչ գաղտնիք կայ որ Ռուս կառավարութիւնը բարեհաճում է ապերախտ ժողովրդի ընտրածին, իշխան ճանաչել և նորա խանձարուրած որդին էլ Բուլգարիոյ իշխանորդի յայտարարել...

Վերջապէս ինչ գաղտնիք կայ որ այս ամեն անըմբռնելի և անբնական դէպքերը տեղի են ունենում միաժամանակ և միմեանց կապւած քարավանի նման. իրենց յետևից ունենալով Ֆրանսական մի նոր պահանջ, որով նա ստիպում է Բրիտանական կառավարութեանը Եգիպտոսը դատարկել և թողնել Դոնգոլայի ու Սուդանի նոր արշաւանքը և այլն...

Բարեբաղդաբար փոթորիկները անցել են և քաղաքական ամպամած ու մութ հորիզոնը սկսել է պարզել, ճշմարտութեան արեգակի ճառագայթները ցոյց են տալիս ամեն ինչ իւր իսկական գոյնովը որով բացորոշակապէս տեսնւում է, որ վերջին դէպքերը յղանալով ծնեցին Ռուս, Ֆրանս և Տաճկական մի նոր երրեակ դաշնակցութիւն, որը յաջողեց արևմտեան անցեալ քաղաքականութիւնը կերպարանափոխել այս օրւան գաղտնանշան դէպքերին, որոնց մէջ ծածկւած է նոցա արևելեան քաղաքականութեան շահերը. ահա թէ ինչ էր գաղտնիքը։

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝
Աստղ-Արևելեան Ընկերութիւն
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
Մակար Կ. Մակարեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թերթիս խմբագրական ժողովները, այսուհետև տեղի կունենան շաբաթական երկու անգամ. ուրբաթ և երկուշաբթի երեկոները ժամը 5 կէսից սկսած։

Երաժշտասիրաց ընկերութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կունենայ առաջիկայ Շաբաթ (13 ապրիլ. հ. տ.) երեկոյ. ժամը 5-ին Հայկական վարժարանում. ուստի խնդրում ենք սրտով յարգելի անդամակիցներից, որ անպատճառ ներկայ գտնուին. օրակարգն է Ա. պարտքի խնդիրը. Բ. ընկերութիւնը պահել թէ լուծել։

Քարտուղար՝	Տնօրէն՝
Վ. Բժշկեանց.	Վ. Մեսրոպեան.

Թէհրան՝ Ազատ-Հայ Տպարան